

ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับการศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์บทบาทหนังสือพิมพ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย" จะเป็นการศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังจะมีขั้นตอนต่างๆดังต่อไปนี้

ประชากรของการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยรายวันที่พิมพ์จำหน่ายทั่วไป ในช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2536 และวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2537

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากนโยบายในการเสนอเนื้อหาและลักษณะเฉพาะตัวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เลือกนำมาศึกษา 6 ชื่อฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน สยามรัฐ และ ผู้จัดการรายวัน

แนวนโยบายในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับ มีดังต่อไปนี้

1. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์คือ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอเนื้อหาที่เป็นที่สนใจใคร่รู้ของประชาชน (Human interest) ซึ่งเป็นทั้งข่าวเบาและข่าวหนัก ทั้งนี้บางครั้งเนื้อหาอาจจะดูไม่มีสาระ ก็เพื่อให้ผู้อ่านได้ผ่อนคลายจากเรื่องหนักต่างๆในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังเป็นการปรุงแต่งหนังสือพิมพ์ให้มีชีวิตชีวา สำหรับเนื้อหาทางวัฒนธรรมนั้นไม่มีหน้าเฉพาะแต่จะสอดแทรกไว้ในหน้าการศึกษาและศาสนา หน้าผู้หญิง และหน้า 5 (คอลัมน์คุณภาพชีวิต) มีนโยบายหลักในการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กษัตริย์ ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผดุงความยุติธรรมในสังคม และต้องการสื่อสารกับผู้อ่านให้สามารถเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด (มานิจ สุขสมจิตร , สัมภาษณ์)

2. หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จะมีการแบ่งลักษณะเนื้อหาในหนังสือพิมพ์เป็นสองส่วน คือ หนังสือพิมพ์ในส่วนกลางจะเน้นเรื่องข่าวการเมืองและข่าวกีฬา แต่ในส่วนท้องถิ่นจะเน้นข่าวประเภทอาชญากรรม แต่เนื้อหาทางการเมืองยังไม่หนักเหมือนหนังสือพิมพ์มติชนและสยามรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากมุ่งเสนอกับกลุ่มเป้าหมายระดับชนชั้นกลาง โดยพยายามเสนอข่าวให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย ไม่เน้นวิชาการมากนัก สำหรับนโยบายของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหาจะไม่โจมตีใครโดยมีอคติส่วนตัว สำหรับการสนับสนุนในเรื่องของวัฒนธรรมไทย แม้ว่าจะไม่มีหน้าวัฒนธรรมโดยเฉพาะ แต่มักจะสอดแทรกในหน้าภูมิภาค หน้าสตรีและบันเทิง นอกจากนี้ยังมีการเปิดคอลัมน์เดลินิวส์ว่าไรดีเพื่อรองรับเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยด้วย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ก็เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับหนังสือพิมพ์ (ประหยัด คุณสมบัติ, สัมภาษณ์)

3. หนังสือพิมพ์ข่าวสด นโยบายในการนำเสนอเนื้อหาจะเน้นในเรื่องที่สนใจใคร่รู้ของประชาชน ทั้งนี้ในยุคแรกหนังสือพิมพ์ข่าวสดก่อตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับข่าวในเชิงชาวบ้าน เพื่อให้สมกับสโลแกนอันเป็นนโยบายของหนังสือพิมพ์คือ ครอบคลุม สดทุกเรื่อง (ฐากร บุญปาน, สัมภาษณ์) จากลักษณะนโยบายจะเห็นว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ นอกจากนี้ยังพยายามนำข่าวหรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจในสังคมมาทำในรูปสเก็พ เช่น สเก็พข่าวการเมือง และบันเทิง หากแต่หนังสือพิมพ์ก็ยังมีส่วนในการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลอยู่ โดยมีการเสนอข่าวเกี่ยวกับข่าวราชการและการเกษตรต่างๆไป

4. หนังสือพิมพ์มติชน เป็นหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวในเชิงคุณภาพ โดยมีนโยบายเน้นหนักในเรื่องข่าวการเมือง เศรษฐกิจ และปัญหาสังคม สำหรับข่าวทางการเมือง ก็จะนำเสนอตามสถานการณ์บ้านเมือง เช่น ช่วงเลือกตั้งหนังสือพิมพ์ก็จะให้ความสำคัญกับข่าวการเลือกตั้งเป็นพิเศษ การเปิดหน้าในเรื่องดังกล่าวเพิ่ม ส่วนในเรื่องของเศรษฐกิจก็จะมีการแบ่งหน้าเป็นสัดส่วน โดยเฉพาะข่าวอาชญากรรมทางเศรษฐกิจใหญ่ๆ หนังสือพิมพ์จะพยายามนำมาตีแผ่ให้ผู้อ่านได้ทราบ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจส่วนปัญหาสังคม ก็ได้แก่ ปัญหาโสเภณี ปัญหาโรคเอดส์ สำหรับเนื้อหาทางวัฒนธรรมถึงแม้ว่าจะไม่มีหน้าเฉพาะ แต่หนังสือพิมพ์มติชนก็จะพยายามแทรกในหน้าอื่น ๆ เพราะในความเป็นจริงข่าวๆต่างที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งก็มาจากปัญหาวัฒนธรรม (ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์,

สัมภาษณ์)นอกจากนั้นก็พยายามเสนอเนื้อหาที่จะเพิ่มพูนสติปัญญาให้ผู้อ่าน แต่จะค่อนข้างเน้นในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาและเพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจ นอกจากนั้นก็มีส่วนพิเศษในบางโอกาส มีการปรับเนื้อหาเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ให้มีความหลากหลายสำหรับสมาชิกทุกคนในครอบครัว

5. หนังสือพิมพ์สยามรัฐ แนวเนื้อหาจะเน้นเสนอข่าวเชิงคุณภาพ โดยตัวหนังสือพิมพ์มีจุดยืนหรือนโยบายในการนำเสนอเนื้อหาซึ่งเน้นหนักในเรื่องข่าวการเมือง รองลงมาจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยเฉพาะการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในด้านต่างๆ และเสนอข่าวเศรษฐกิจ ทั้งนี้บุคลากรต่างๆของหนังสือพิมพ์สยามรัฐในยุคแรกจนถึงปัจจุบันเป็นผู้ที่รักในศิลปะวัฒนธรรมเสียส่วนใหญ่ นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ยังยึดในเรื่องของการพยายามสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้สังคม รวมทั้งพยายามจะเสนอสิ่งที่ไม่ดีในสังคมเพื่อสะท้อนให้หน่วยงานต่างๆที่รับผิดชอบได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตน (ทองแถม นาคดำรง, สัมภาษณ์) แต่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ จะพยายามหลีกเลี่ยงข่าวที่มีความขัดแย้งกับภาคเอกชน นอกจากนั้นสยามรัฐจะมีจุดเด่นอยู่ที่บทความ บทวิจารณ์การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา ฉบับวันอาทิตย์มักจะมีสื่พิเศษที่มีเนื้อหาน่าสนใจช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิดและสติปัญญาของผู้อ่าน

6. หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน นโยบายในการนำเสนอเนื้อหาจะเน้นหนักกับข่าวเกี่ยวกับธุรกิจ ทั้งนี้เพราะโดยลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์เป็นหนังสือพิมพ์เชิงธุรกิจรายวัน ที่มีกลุ่มเป้าหมายค่อนข้างเฉพาะ โดยหนังสือพิมพ์ผู้จัดการมีจุดเด่นในการเสนอบทความเกี่ยวกับเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม โดยนักเขียนในแวดวงวิชาการเป็นจำนวนมาก พยายามเสนอเนื้อหาให้มีความหลากหลาย จึงมีการเพิ่มหน้าอื่นๆ เช่น หน้าวัฒนธรรม ซึ่งมีขึ้นตั้งแต่ปี 2535 แต่มาเพิ่มเป็นเต็มหน้าในปี 2537 มีได้มีนโยบายเพื่อตอบสนองต่อรัฐบาลในการรณรงค์วัฒนธรรมไทยแต่อย่างใด เพียงแต่ทำให้ผู้อ่านได้เนื้อหาสาระหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้เพราะคิดว่าผู้อ่านซึ่งนักธุรกิจมิได้ต้องการอ่านเพียงข่าวธุรกิจเท่านั้น หากแต่ยังต้องการรับรู้ข่าวสารอื่นๆด้วย ในอนาคตอาจจะมีการออกหนังสือพิมพ์รายวันในวันอาทิตย์ แบ่งเป็นส่วนต่างๆ เช่น มนุษย์กับคอมพิวเตอร์ มนุษย์กับเครื่องเสียง มนุษย์กับรถยนต์ (ขุนทอง รอสรวานิซ, สัมภาษณ์)

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ในช่วงวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2536 และวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2537 ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเนื่องมาจาก ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้นำเรื่องที่จะขอให้มีการรณรงค์วัฒนธรรมไทยต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2536 และมีมติกำหนด ให้วันที่ 5 ธันวาคม 2536 - 5 ธันวาคม 2537 เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาช่วงเวลาช่วงก่อนและหลังรณรงค์ประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยอย่างละ 8 เดือน โดยแบ่งเป็นช่วงก่อนประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย คือ ช่วงวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2536 และช่วงหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย คือ ช่วงวันที่ 1 มกราคม - 30 สิงหาคม 2537 รวมระยะเวลาศึกษาทั้งสิ้น 16 เดือน และคิดว่าช่วงเวลาดังกล่าวก็เหมาะสมที่จะสังเกตว่า หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการสนับสนุนการเผยแพร่ด้านวัฒนธรรมไทย ได้สอดคล้องกับแผนการรณรงค์วัฒนธรรมไทยตามนโยบายของรัฐบาลหรือไม่

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

หลังจากได้กลุ่มตัวอย่างเป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยทั้ง 6 ชื่อฉบับคือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน สยามรัฐ และผู้จัดการรายวัน ตามระยะเวลาการศึกษาที่กำหนดแล้ว จากนั้นจึงนำมาคัดเลือกโดยวิธีการสุ่ม "แบบหมุนเวียน"(Rotated Sampling) โดยกำหนดเลือกสัปดาห์ละ 1 วัน ซึ่งแต่ละสัปดาห์ที่ศึกษาจะสลับวันมิให้ซ้ำกัน เช่น ถ้าสัปดาห์แรกเป็นวันพฤหัสบดี สัปดาห์ที่สองจะใช้วันศุกร์ สัปดาห์ที่สามจะใช้วันเสาร์ หมุนเวียนไปจนถึงสัปดาห์สุดท้าย เพื่อให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไม่อยู่เฉพาะช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งในแต่ละเดือน และได้หนังสือพิมพ์ครบตั้งแต่วันอาทิตย์-เสาร์ นอกจากนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความแตกต่างในเรื่องปริมาณข่าวสาร หรือปริมาณเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น บางวันอาจไม่มีการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยเลยหรือบางวันอาจจะมีข่าวหรือบทความทางวัฒนธรรมมากกว่า จึงยากที่จะเปรียบเทียบการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับในวันเหมือนกัน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหมุนเวียน จะได้หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยชื่อฉบับละ 62 ฉบับ รวม 372 ฉบับ ตามจำนวนวัน เดือน ปี ดังต่อไปนี้

เดือน	วัน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
มกราคม	2536	25				1	9	17
กุมภาพันธ์	2536	2	10	18	26			
มีนาคม	2536	22	30				6	14
เมษายน	2536		7	15	23			
พฤษภาคม	2536	17	25				1	9
มิถุนายน	2536	2	10	18	26			
กรกฎาคม	2536	12	20	28				4
สิงหาคม	2536				5	13	21	29

* หมายเหตุ ตัวเลขในตาราง คือวันที่ ของหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 6 ชื่อฉบับที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา

เดือน	วัน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
มกราคม 2537		3	11	19	27			
กุมภาพันธ์ 2537		28				4	12	20
มีนาคม 2537			8	16	24			
เมษายน 2537		25				1	9	17
พฤษภาคม 2537			3	11	19	27		
มิถุนายน 2537		20	28				4	12
กรกฎาคม 2537				6	14	22	30	
สิงหาคม 2537		15	23	31				7

สำหรับหน้าของเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยในหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 ชื่อฉบับที่นำมาวิเคราะห์ได้แก่

1. **หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ** จะมีจำนวนหน้ามากกว่าหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนหน้าเฉลี่ยประมาณ 40 หน้า สำหรับหน้าที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ หน้า 1(ไม่รวมข่าวต่อ) หน้าสาม ซึ่งเป็นหน้าบทบรรณาธิการ ประกอบด้วยคอลัมน์ประจำคือ "ชายคาหน้า 3" นอกจากนั้นก็ศึกษา หน้าสตรี หน้าบันเทิง หน้าการศึกษาและศาสนา สำหรับคอลัมน์ประจำที่ศึกษานอกจากหน้าต่างๆที่กล่าวมาแล้วได้แก่ ชุมหะหะพาที ลมเปลี่ยนทิศ หมายเหตุประเทศไทย โลกสีเขียว คุณภาพสังคม เหล็กน้ำพี้ และโลกสลบสีในวันอาทิตย์ สำหรับเหตุผลที่เลือกหน้าต่างๆดังกล่าวเหล่านั้นมาวิเคราะห์ก็เพราะหนังสือพิมพ์ไทยรัฐไม่มีหน้าศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ แต่จะมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยกระจายไปตามหน้าต่าง โดยเฉพาะหน้าการศึกษาและศาสนาที่จะนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมรวมเข้าไปด้วยโดยให้เนื้อหาในหน้าดังกล่าวเป็นจำนวนครึ่งหน้า

2. **หนังสือพิมพ์เดลินิวส์** จะมีจำนวนหน้าโดยเฉลี่ยประมาณ 35-40 หน้า และไม่มีหน้าสำหรับวัฒนธรรมเช่นเดียวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ แต่จะมีหน้าการศึกษาจำนวนครึ่งหน้า ที่ใช้เสนอในการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ก็มีกระจายไปในหน้าสตรี หน้าบันเทิง สำหรับหน้าที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ หน้าหนึ่ง (ไม่รวมข่าวต่อ) หน้าสตรี ซึ่งมีคอลัมน์ประจำ คือ "เส้นทางทำกิน " หน้าการศึกษา หน้าบันเทิง หน้าบทบรรณาธิการ หน้าการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนคอลัมน์ประจำที่ใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งอยู่นอกเหนือจากหน้าต่างๆดังกล่าว เช่น ขวาหน้า 7 มาลา ปัญญาชน และ เดลินิวส์ว่าไรดี โลกวัยเด็ก หัวใจมีดิน

3. **หนังสือพิมพ์ข่าวสด** จะมีจำนวนหน้าหน้าทั้งสิ้น 38 หน้า สำหรับหน้าที่ใช้ในการศึกษา หน้าหนึ่ง (ไม่รวมข่าวต่อ) หน้าสตรี ซึ่งมีจำนวนเต็มหน้า หน้าบันเทิง หน้าบทบรรณาธิการ หน้าภูมิภาคและเทคโนโลยี ส่วนคอลัมน์ประจำที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งอยู่นอกเหนือจากหน้าต่างๆดังกล่าว ได้แก่ วิสามัญสำนึก ถกแถลง ข่าวสดสารคดี ข่าวสดเพื่อชีวิต คนทำงาน ดอกไม้ริมทาง ที่นี้สีบานเย็น ข่าวสดहरษา เหตุผลที่ดูหน้าดังกล่าวเหล่านั้นเนื่องจากข่าวสดไม่มีหน้าศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะและหน้าการศึกษาที่ใช้ในการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรม แต่จะไปสอด

แทรกไว้ในหน้าสตรีและหน้าบันเทิงและหน้าอื่นๆ

4. **หนังสือพิมพ์มติชน** ปัจจุบันมีจำนวน 40 หน้า สำหรับหน้าที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ **หน้าหนึ่ง (ไม่รวมข่าวต่อ) หน้าการศึกษา** ซึ่งมีจำนวนครึ่งหน้า **หน้าสตรีและเยาวชน หน้าบันเทิง หน้าบรรณาธิการ** โดยเฉพาะวันอาทิตย์จะเปิดหน้าสารคดีเต็มหน้าสำหรับเนื้อหาทางวัฒนธรรม ส่วนคอลัมน์ประจำที่ใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งอยู่นอกเหนือจากหน้าต่างๆที่กล่าวได้แก่ **นอกประเด็น เมนู ข้อมูล มติชนสุขสรรค์ สันทะเล แกร็บเชิญ ธรรมชาติก ดาหมอลอ**

5. **หนังสือพิมพ์สยามรัฐ** มีจำนวนหน้าน้อยที่สุดคือ 16 หน้า สำหรับหน้าที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ **หน้าการศึกษา** ซึ่งมีจำนวนเนื้อที่เต็มหน้า **หน้าสังคม หน้าบันเทิง** ส่วนคอลัมน์ประจำที่ใช้ในการวิเคราะห์ นอกเหนือจากหน้าต่างๆที่กล่าวมาได้แก่ **รีวิว เดินเรียงห้า กลองศึกษ์ ้วยสนุก เมื่อวันวาน เกาชีวิต หน้าสิบสาม พุดไทยเขียนไทย** สำหรับสาเหตุที่เลือกศึกษาหน้าต่างๆที่กล่าวมาเพราะหนังสือพิมพ์สยามรัฐไม่มีหน้าวัฒนธรรมโดยเฉพาะ

6. **หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน** ซึ่งมีจำนวนหน้าประมาณ 35 หน้าเนื้อหาโดยเน้นหนักในเชิงเศรษฐกิจเสียส่วนใหญ่ แต่มีการเปิดหน้าวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งมีเนื้อที่จำนวนเต็มหน้าและประกอบด้วยคอลัมน์ประจำคือ “ **เชิงอรรถวัฒนธรรม** “ และ “ **ลีลาบนเส้นเสียง** “ ดังนั้นหน้าดังกล่าวนี้จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนั้นก็ยังมีหน้าบทความที่มีการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมด้วย ส่วนคอลัมน์ประจำที่ใช้วิเคราะห์นอกเหนือจากหน้าดังกล่าวได้แก่ **โลกทุนนิยม จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง ฟันธง เสียงประสานจากท่าพระจันทร์ กระแสเอียง เดินเท้าเปล่า**

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้คือ เนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยในหนังสือพิมพ์ จึงใช้แบบบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหาลงในตารางลงรหัส (Coding sheet) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยแยกเป็นประเภทดังนี้

1. **ตารางบันทึกขบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย** โดยจะพิจารณาเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยว่าจะจัดอยู่ในขบข่ายใด โดยในที่นี้จะแบ่ง

โดยยึดตามแผนแม่บทปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี
3. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย
4. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการศิลปกรรมไทยและภาษาไทย
5. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการแต่งกายไทย
6. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับวิถีครอบครัวในสังคมไทย
7. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม
8. วัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญา
9. วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการพัฒนาและการท่องเที่ยว

สำหรับการลงความถี่ของข้อขบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย เนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย 1 ขึ้นอาจจะมีข้อขบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยมากกว่า 1 อย่าง เช่น วัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย จะมีข้อขบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยหลายอย่างรวมกันอยู่ (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก)

2. **ตารางบันทึกปริมาณเนื้อหา** โดยการพิจารณาความถี่ในการเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยของกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับแล้วบันทึกความถี่ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย โดยนับจำนวนขึ้นของเนื้อหา

3. **ตารางบันทึกรูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย** โดยพิจารณาเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย ในกลุ่มหนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้ง 6 ชื่อฉบับว่า มีการนำเสนอในรูปแบบข่าว บทความ สารคดี คอลัมน์ประจำ และบทบรรณาธิการ

4. **ตารางบันทึกบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอเนื้อหา** จะพิจารณาจากเนื้อหาที่

ปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่ามีลักษณะที่มุ่งเน้นไปในเรื่องวัฒนธรรมไทยอย่างไร สำหรับบทบาทที่ใช้ในการวิจัย ได้แบ่งไว้ด้วยกัน 6 บทบาทด้วยกันคือ

- บทบาทในการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร
- บทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนและร่วมมือ
- บทบาทเป็นผู้ให้แนวคิดและปลุกจิตสำนึก
- บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา
- บทบาทเป็นผู้สร้างบรรยากาศ
- บทบาทเป็นช่องทางสื่อสารกลับ

สำหรับบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยนั้น 1 ชิ้นเนื้อหาอาจจะลงได้มากกว่า 1 บทบาท แต่ในที่นี้จะเลือกเอาบทบาทที่เห็นว่ามีมากกว่า แล้วลงเป็น 1 ความถี่ เช่น ในชิ้นข่าวหนึ่งจะมีทั้งบทบาทเป็นผู้แจ้งข่าวสารอยู่ก่อนแล้ว แต่ในเนื้อหาต้องการให้ผู้อ่านทราบถึงแนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้วิจัยจะเลือกงานชิ้นนั้นว่ามีบทบาทในการเป็นผู้ให้แนวคิดและปลุกจิตสำนึก (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก)

4. **ตารางบันทึกประเภทวัฒนธรรม** ที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งในที่นี้จะแบ่งเป็น 3 ระดับคือระดับรูปธรรม นามธรรม หรือเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมผสมกัน (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก)

การกำหนดหน่วยที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง " การวิเคราะห์บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย " ได้ใช้หน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา 2 ประเภท เพื่อให้การวิเคราะห์สามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณดังนี้

1. หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้หน่วยในการวิเคราะห์เป็น 2 หน่วยคือ

-แนวคิดหลัก (Theme) โดยพิจารณาเนื้อหาแต่ละชิ้นว่ามีแนวคิดหลักอย่างไร และจัดเข้าอยู่ในขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ จากนั้นจะนำลงไปบันทึกเนื้อหาแต่ละชิ้นว่ามีแนวคิดหลักอย่างไร และจัดอยู่ในขอบข่ายเนื้อหาอย่างไรตามที่กำหนดไว้ จากนั้นจะนำลงไปบันทึกในตารางบันทึกขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย

-รายเรื่อง (Item) เป็นการกำหนด โดยพิจารณาว่าเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยแต่ละเรื่องจัดเป็นเรื่องกว้าง ว่าเป็นข่าว คอลัมน์ประจำ บทความ หรือบทบรรณาธิการ

2.หน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration) ในการวิจัยครั้งนี้หน่วยระบุจำนวนคือ ความถี่ (Frequency) โดยจะนับจำนวนชิ้นของเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 ชื่อฉบับโดยไม่คำนึงถึงความยาวของเนื้อหาที่แตกต่างกัน

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิเคราะห์เนื้อหา จำเป็นต้องมีการทดสอบความน่าเชื่อถือของตารางลงรหัสบันทึกขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย โดยผู้วิจัยได้หาผู้วิเคราะห์ร่วมจำนวน 2 คน ที่เป็นนิสิตปริญญาโทภาคหนังสือพิมพ์ มาร่วมลงรหัสตรวจสอบโดยเปรียบเทียบกับความถี่ (รายเรื่อง) ที่นับได้ทั้งหมดว่ามีความเห็นตรงกันกี่ครั้ง จากนั้นก็นำมาคำนวณตามหลักของ Holsti (Wimmer, Domink, 1987)

สูตรความเชื่อมั่น

$$R = N (C_1, 2, 3, \dots, n) \\ (C_1 + C_2 + C_3 + \dots + C_n)$$

เมื่อ R คือ ค่าความน่าเชื่อถือ

N คือ จำนวนผู้ลงรหัส

$C_1 + C_2 + C_3$ คือจำนวนรายเรื่องที่มีความเห็นตรงกัน

และ $C_1 + C_2 + C_3 + \dots + C_n$ คือจำนวนรายเรื่องทั้งหมดที่ผู้ลงรหัสใช้พิจารณา

ในการคำนวณด้วยสูตรนี้ ค่าที่คำนวณได้ไม่ต่ำกว่า 0.75 จึงนับว่าเครื่องมือที่ใช้มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ ผู้วิจัยก็ได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง ชาวหรือบทความที่มีเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยจากหนังสือพิมพ์ ทั้ง 6 ชื่อฉบับ คือไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน สยามรัฐ และผู้จัดการรายวัน จำนวน 20 ชิ้น แล้วอธิบายให้ผู้ร่วมลงรหัสเข้าใจถึงเกณฑ์การวัดและตารางการลงรหัส จากนั้นร่วมกันพิจารณาเนื้อหาดังกล่าวว่าเรื่องใดจัดในขอบข่ายเนื้อหาใดบ้างตามเกณฑ์การวิเคราะห์แล้วแทนในสูตรดังนี้คือ

ผู้วิเคราะห์และผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 1

$$R = \frac{2(16)}{20} = 0.8$$

ผู้วิเคราะห์และผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 2

$$R = \frac{2(18)}{20} = 0.9$$

ผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 1 และผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 2

$$R = \frac{2(16)}{20} = 0.9$$

ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 1 และผู้ร่วมวิเคราะห์คนที่ 2

$$R = \frac{3(16)}{20} = 0.8$$

ผลการคำนวณที่ได้จากทุกกลุ่ม พบว่ามีค่าสูงกว่า 0.75 จึงนับว่าเครื่องมือที่ใช้การเก็บข้อมูลครั้งนี้มีความน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเรื่องนี้ คือ เนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์กลุ่มตัวอย่างซึ่งจะรวบรวมจากหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพมหานคร โดยจะอ่านเฉพาะข่าว บทความ คอลัมน์ประจำ บทบรรณาธิการ แล้วพิจารณาดูขอบข่ายเนื้อหา รวมทั้งเปรียบเทียบปริมาณการเสนอเนื้อหาของทั้งหนังสือพิมพ์ในช่วงก่อนและหลังประกาศปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากผลการบันทึกจากการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้แก่ ปริมาณความถี่ รูปแบบเนื้อหา ขอบข่ายเนื้อหาทางวัฒนธรรม บทบาทของการเสนอเนื้อหา และประเภทของวัฒนธรรมในการนำเสนอเนื้อหา มาทำเป็นตารางแจกแจงความถี่ (Frequencies) แล้วคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนการทดสอบสมมติฐานจะใช้ไค์สแควร์ (X^2) และการทดสอบด้วยค่าที (t-test) ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS/PC+